Gençliğim Eyvah

Tarık Buğra

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 141
EDEBÎ ESERLER: 71

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-065-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1979
27. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarık Buğra (Doğum: 2 Eylül 1918, Akşehir / Ölüm: 26 Şubat 1994, İstanbul); Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en önemli yazarlarından olan Tarık Buğra ilk ve orta tahsilini İstanbul'da tamamladı. Konya Lisesi'ni bitirdi (1936). Çeşitli aralıklarla İstanbul Üniversitesi'nin Tıp, Hukuk ve Edebiyat fakültelerinde ikişer üçer yıl okuyup vazgeçti. Akşehir'de çıkardığı *Nasrettin Hoca* gazetesi ile gazeteciliğe başladı. İstanbul'a gelince *Milliyet*, *Yeni İstanbul*, *Haber* ve *Tercüman* gazetelerinde fıkralar yazdı, sanat sayfaları düzenledi. Haftalık *Yol* dergisini çıkardı.

Tarık Buğra, gazetecilikle olan ilgisini 1983 yılı sonuna kadar devam ettirdi. Gazete yazılarının değişik ve kendine has özellikleri vardır. Hiçbir zaman basmakalıp düşünce ve ideolojilerin takipçisi olmamıştır. Zaman zaman dil, edebiyat ve sanat konularına da yer verdiği bu yazılarında hür, bağımsız ve meseleler karşısında tarafsız bir yazar olma vasfını kaybetmemiştir.

Tarık Buğra, edebiyat dünyasına küçük hikâyelerle girdi. Cumhuriyet gazetesinin açtığı bir yarışmada "Oğlumuz" adlı hikâyesi ile ikinci olması, onun için bir dönüm noktası olmuştur. Daha sonra *Çınaraltı* ve *İstanbul* dergilerinde hikâyeler yazmaya devam etti. Bu hikâyeler kronolojik bir sıra ile incelendiğinde ilk dikkati çeken şeyin, yazarın bir acemilik/çıraklık dönemi olmayışıdır. Hemen her yazarda takip edilen zaman içinde ustalaşma, Tarık Buğra'da görülmez. O, daha ilk hikâyesinde usta bir yazar olduğunu ortaya koymuştur. Hikâyelerinde daha çok yakın çevre, aile hayatı, sevda ilişkileri, küçük kasaba intibaları gibi ferdî ve dar çerçeveli konular göze çarpar. Tarık Buğra olay değil, atmosfer hikâyecisidir.

Roman dünyamızda Tarık Buğra'ya sağlam ve sarsılmaz bir yer sağlayan eseri hiç şüphesiz *Küçük Ağa*'dır. Bu eserde ve bunun devamı olan *Küçük Ağa Ankara'da* ve *Firavun İmanı* romanlarında Millî Mücadele ilk defa değişik bir açıdan ele alınmıştır. Daha çok devletin resmi görüşünden hareket eden Kurtuluş Savaşı romanlarının tam aksine bu üç romanda meseleler, insan/millet açısından ele alınmış, yeni ve doğru bir yorumla ortaya konulmuştur. Bu roman "tarihi açıdan Millî Mücadele'de insanın yeri, milletin yeri nedir?" sorularının cevaplarını araştırır.

Yazar, *Yağmur Beklerken* romanında Serbest Fırka denemesinin, *Gençliğim Eyvah*'da ise 1970'li yıllarda Türkiye'nin bir numaralı meselesi haline gelen anarşi olaylarının değişik yönlerini, perde arkasını tasvir ve tahlil eder. Tarık Buğra, Osmancık romanı ile de, Osmanlı devletinin kuruluş yıllarını anlatmıştır. Bu eserde

de cihan devletini kuran irade, şuur ve karakterin tahlili vardır.

Tarık Buğra, roman kahramanlarını idealize etmez. Onun romanlarındaki bütün tipler tabiidir. İnsanı, en gerçek ve inkâr edilemez yanından -mizacından- ve insanın en soylu duygusundan -hüzünlerinden- ele almıştır. Bu özellikleriyle Tarık Buğra, realizmin Türk romancılığındaki en usta yazarlarından birisidir. Tarık Buğra'da belli ve kalıplaşmış bir fikri ispatlama, yorumlama ve propogandasını yapma endişesi yoktur. O, romanı, roman olarak düşünür. Tarık Buğra'yı bugün ve gelecekte sarsılmaz yapan özellik onun bu tutumudur. Ona göre roman, hatta sanat "kâinatı ve insanları bir mizaca göre yeniden yaratmaktır." Bu açıdan bakılınca Tarık Buğra, bir tahlil ustası olarak göze çarpar. Onun bazı romanlarında insan, bazılarında mesele ön plândadır, fakat ikisi de her zaman dengelidir. Tarık Buğra roman ve tiyatro gibi yarına kalıcı eserlerin en mükemmel kültür Türkçesi ile yazılacağını savunmuştur. Sanat eseri için her türlü basmakalıbı reddeden bağımsız bir sanat anlayışını benimsemiş olan Tarık Buğra, güzel Türkçesi, canlı ve yoğun üslûbu, derin tipleri ile Türk hikâye, tiyatro ve roman yazarlarının başında yer almıştır.

Eserleri: ***Hikâye:*** Oğlumuz (1949), Yarın Diye Bir Şey Yoktur (1952), İki Uyku Arasında (1954), Hikâyeler (1964, yeni ilavelerle 1969) ***Tiyatro:*** Ayakta Durmak İstiyorum, Akümülatörlü Radyo, Yüzlerce Çiçek Birden Açtı (1979) ***Gezi Yazıları:*** Gagaringrad (Moskova Notları) (1962), ***Fıkra ve Deneme:*** Gençlik Türküsü (1964), Düşman Kazanmak Sanatı (1979), Politika Dışı (1992). ***Roman:*** Siyah Kehribar (1955), Küçük Ağa (1964), Küçük Ağa Ankara'da (1966), İbiş'in Rüyası (1970), Firavun İmanı (1976), Gençliğim Eyvah (1979), Dönemeçte (1980), Yalnızlar (1981), Yağmur Beklerken (1981), Osmancık (1983). ***Senaryo ve oyunu:*** Sıfırdan Doruğa-Patron (1994).

Son'un Başlangıcında

"Dinlemiyorsun beni!"

İhtiyar'ın sesi hırçındı. *Delikanlı* umursamadı ama. Durumunu da değiştirmedi:

Dilinin ucu dişlerinin arasında.. gözleri kısık.. dudakları gergin. Sanki dünyada elindeki tabancadan başka hiç bir şey yok, ve sanki o zamana kadar hiç tabanca görmemiş; öyle inceliyor.

Zorlama bir esneyiş.. yapmacık olduğu belli bir ilgisizlik; başını kaldırmadan mırıldandı:

- "Dinliyorum."

- "Efendim, efendim?"

Sinirlenince *İhtiyar*'ın sesi büsbütün incelir.. şaşılacak kadar. *Delikanlı* biliyor bunu.. ne dediğini bal gibi işittiğini de. Bu "efendim, efendim"lerin bir tek anlamı var: Karşısındakini sindirmek! Sindirmeye yetmese bile, *İhtiyar*'a gereken sözü bulduracak zamanı kazandırıyor.

Ve böyle çatışmalarda zaman, *İhtiyar* için iki yönlü çalışır: Karşısındakine de *İhtiyar*'ın neler yapabileceğini düşündürür; kuvvetini, acımasızlığını düşündürür. *Delikanlı* bunu da bilir.

Umursamadı ama. Bu umursamazlık ölümün eşiğinde oluşundan veya elindeki tabancadan gelmiyor.. hep öyledir o. Bunu da *İhtiyar* bilir.

Delikanlı gene esnedi.. hem de bu sefer uzun uzun ve gerinerek.. ona bakmadan.. kısık gözlerle, duvardaki boy aynasından izlemecesine:

İhtiyar'ın sağ yanağı seyirmeye başlamıştır.

Başını ona çevirerek tekrarladı:

- "Dinliyorum."

Sesi hep öyledir: Yumuşak, umursamaz ve ilgisiz.. mutlu ve güçlü insanların ilgisizliği!

Meydan okuyordu. Hem de, *İhtiyar*'ın bütün meydan okumaları kabul ettiğini.. ve hep kazandığını bile bile!

Diliyle dişlerinin dışını yaladıktan sonra büsbütün üstüne gitti:

- "Sinirlenmeyin."

- "Kim görmüş benim sinirlendiğimi? Ben.. ben ya tiksinirim.. budalalıklara.. ya ezer geçerim, ben. Kim görmüş benim sinirlendiğimi, ha?"

- "Ben."

Güldü. Sonra da ekledi:

- "Üstelik ilki değil bu."

İhtiyar yutkunmaya çalışıyor. Öfkenin onda daha ötesi yoktur. *Delikanlı* bunu da biliyor ve yararlanıyor:

- "Öyle bakmayın bana.. yiyiverecekmiş gibi: Korkuyorum."

İhtiyar, sonunda, yutkunabiliyor:

- "Sırıtma. Bırak o tabancayı da. Tabanca yok sana, dedim, kaç defa."

- "Kolay değil.."

Ve elindeki tabancaya yanık yanık bakarak ekliyor:

- "Ayrılmak."

Ama söylediğine, bu kelimeyi söylediğine aynı anda pişman oluyor ve, kurtarabilirim umuduyla, çabucak açıklıyor:

- "Bundan ayrılmak."

Yok.. iş işden geçmiş, kendi ayağıyla düşmüştür; çünkü, daha ayrılmak derken Güliz'i hatırlayıvermiştir ve onu *İhtiyar*'ın hatırladığı da bellidir.. tıslayışından:

İhtiyar gülmezdi; gülüşü taklid ederdi. Bu taklidle küçümser, bu taklidle küçültür, bu taklidle söverdi:

İşte şimdi de, kesik kesik üç tıslamayı andıran ayni gülüş:

- "Ayrılmak."

Delikanlı, artık elindeki tabancaya Güliz'in resmine bakar gibi bakmaktadır.. ve, artık, tabancadan değil Güliz'den ayrılacağını.. bir daha görmemecesine ayrılacağını düşünmektedir:

Delikanlı, bu aşk hikâyesi için, yedi ay kadar önce "bitti" demişti. Öyle sanıyordu o. Değilmiş ama.. meğer yedi aydır bitirmenin yollarını -deli gibi- arar dururmuş.. ve işte bulmuş: Tabanca!

Delikanlı'nın, aynı saniyecik içinde anlayıverdiği budur.

Köşk

Köşk, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, küçük bir koya kırk metre kadar yukarıdan bakardı. Çengelköy ile Kanlıca arasındaki kıyı yolunun peşpeşe gelen dönemeçlerinden birisinde, yamaçta açılmış elli iki basamaklı bir taş merdivenle çıkılırdı. Yoldan görünmezdi. Sandallardan ve küçük motorlardan da öyle. Onu ancak gemilerin üst güvertelerinden, o da iyi bakarsanız seçebilirdiniz.

Arkasında kocaman bir meyve ve sebze bahçesi ile küçük bir koru vardı. Köşk o yandan, yâni Kısıklı Caddesi'ne çıkan sırttaki yoldan da görülemezdi.

Yapılalı, aşağı yukarı, altmış yıl olmuş ve varlığı yörede de unutulup gitmişti. Adı artık bir tapuda, bir de telefon rehberinde yazılı idi. İki kilometre kadar ötedeki karakol görevlileri, ona çoktandır *İhtiyar'ın Köşkü* derlerdi. Ama, aralarında *İhtiyar*'ı gören bile yoktu. Adamın bütün işlerini sağır ve dilsiz bir uşak görüyordu.

Oysa, dünyadan kopmuş bu köşk, Türkiye'yi sarsan, Türkiye insanlarını her alanda derinden etkileyen bütün olaylarda ve bu olayların hazırlanışında bir çeşit *Başkomutanlık Karargâhı* olmuştur:

Millî Güvenlik görevlileri bunu, basın terminolojisinde *Anarşik Olaylar* diye geçen devrim denemelerinden birincisi, yığınla yargılama, tutuklama ve, sonunda da, Genel Af ile kapandıktan sonra anlayabildiler. O zaman da, herhangi bir açıklamanın hiç bir yararı olamayacağı, tam tersine bir sürü sakınca doğurabileceği anlaşıldı. Böylece de, *İhtiyar*'ın kendisi gibi *İhtiyar'ın Köşkü* de bilinmezliğini koruyup gitti.

İlgili serviste "*İhtiyar'ın Dosyası*" diye anılan belgeler, raporlar, yorumlar vardır. Onlar bugün için nasıl bir değer ve önem taşırlar? Bu soru, elbette, bir romanın konusu değildir. Zaten onları, ayrıntıları ile bilemeyiz de. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu konuda, sorumlulardan dişe dokunur üç, beş cümlecik bile almış değiliz. Bu roman, bir gazetede beraber çalıştığımız değerli bir polis-adliye muhabirinin yardımları ve *Delikanlı*'ya rastlayışımızın sonucudur.

Gerçi, biz *İhtiyar*'ı da tanımış, onunla Lokanta'da sayısız akşamlar geçirmiştik. Ama -doğrusu bu- o günlerde, yâni bu büyük mâcerayı bir rastlantı ile öğrenmeden önce, biz, şaşılacak canlılığı yüzünden gerçek yaşı kestirilemeyen bu seksenlik adamı dünyadan kopmuş, daha doğrusu dünyanın ve insanların meselelerini umursamayan hatta dertler ve meseleler artıp çetrefilleştikçe keyiflenen acayip, belki de sapık emekli bilim adamı bildik.

İhtiyar, asıl *İŞ* çevresinin on, onbeş kişilik kodamanları dışında, hep öyle bilindi; hâlâ da öyle bilinir. Bugün bile öğrencilerine veya onu şuradan, buradan, özellikle de *Lokanta*'dan tanıyanlara, şu romanda okuyacaklarınızdan yüzde birini söyleyecek olsanız, hiç kuşkunuz olmasın, en azından, palavracı sayılır, alaya alınırsınız. Nitekim, biz de, ilk konuşmalarımızda *Delikanlı*'yı bir paranoyak san-

mıştık. Ama sonra sonra, anlattıklarının, verdiği yer ve insan isimleri ile zamanların ilgilendiğimiz olaylarla uyuştuğunu, üstelik gazeteci arkadaşımızın bilgileri ile çelişmediğini gördük.

Gerçi onun hikâyesinde ağırlığı aşk tutuyordu; ama bu üslûbu ve bakış açısı yüzünden arka plana kaymış olsa da, öyle bir portre ve öyle olaylar beliriyordu ki, sık sık irkildiklerimiz, ürperdiklerimiz oldu. Evet; onu dinlerken ya deli diyecek, yahut da korkudan irkilecektiniz.

Biz, artık, *Delikanlı*'ya deli diyemezdik; çünkü, az önce söylediğimiz gibi, edindiğimiz bütün bilgiler anlattıklarını destekliyor, söyledikleri ile uyuşuyordu. İşte biz bunları anlatacağız:

Bu romanda okuyacaklarınız, romanın gerektirdiği ufak tefek ve hepsi de ayrıntı sayılabilecek eklemelerle değiştirmelerin dışında, Türkiye bunalımlarının şimdiye kadar ele alınmamış bir açıdan açıklanmasıdır, gerçek hikâyesidir.

Konuya dönmeden önce küçük bir şaka yapalım ve *İhtiyar'ın Köşkü*'nü görmek isteyeceklere bildirelim: Köşk artık yoktur. *İhtiyar* onu, kendi kurduğu *"Sersemlikleri Koruma, Geliştirme ve Yayma Vakfı"*na bağışladı! Vakıf da köşkü yıktırdı, geniş arazisini parselleyip sattı, akıl almaz bir servet sağladı.

1971'den sonra da sürüp giden.. ve gelişen, yaygınlaşan sersemlikler.. kimimize ihanet, kimimize de idealizm gibi görünen, aslında ise *İhtiyar*'ın uygulama rotasına yerleştirmeyi becerdiği felsefesinin küçümsenemeyecek çapta bir başarısından başka bir şey olmayan *anarşi*, bir bakıma da bu Vakfın eseridir.

Dile benden ne dilersen

Delikanlı, kendisini, birden bire, bütün insanların gördüğü en saçma rüyadan uyanıvermiş sandı:

Annesi, babası, dört kardeşi.. bu evin yokluk ve yoksullukları. Sonra.. mucizeyi andıran bir imkânla sürdürdüğü öğrenim: Kasabalarındaki ortaokul ve il'de de lise!

Mucize gibi gelirdi ona. Oysa mucizeye, yâni Güliz'e.. hangi Güliz? İşte bu adama, *İhtiyar*'a daha zaman vardı. Rüya'nın dışında idi bunlar:

İnsanın kaderi olmayacak bir dönemeç alır ve geride kalan zamanlar rüyalaşır; gerçekliklerini yitirir. *Delikanlı*, bir an için, işte bu rüyadan uyanıverdiğini sanmıştı.

Değil ama. Asıl şimdi rüyada olmalıydı. Çünkü gerçek olan ötekilerdi; ana idi, baba idi, kardeşlerdi, çocukluk eviydi. Onlarla yaşamıştı o. Gerçekle ve gerçeğin kuralları ile bağdaşmayan ancak bu adamdı. Bu adam -*İhtiyar*- ancak bir karabasanın, bir Hristiyanlık Orta Çağının üslûbuna uygundu: Ancak onlarla düşünülebilecek bir iblis, bir Şeytan, bir Mefisto sanılabilirdi. Böylece ve bu yüzden, onun verdiği Güliz de, onun hazırladığı aşk da gerçeğin dışına düşüyordu. O da rüya kuşkusu veriyordu.

Ve, şimdi ötekiler, yâni ana, baba, kardeşler olmadığına.. Güliz bile olmadığına göre, *Delikanlı* o en saçma rüyadan uyanmadığını, ama uyanmak hırsına kapıldığını, tek gerçeğini, yâni karşısındaki bu adamı kavramak gerektiğini düşündü.

Bu bir özleyiş mi idi?

Yoksa geri dönülmez noktada duyulan ve insanı, er veya geç çileden çıkartacak olan pişmanlık mı?

Pişman olmak istemiyordu. Hiç istemezdi bunu: Aslını, astarını ve gerçek sebeplerini doğru dürüst anlayamadığı gururunun en tiksindiği şeydi pişmanlık. İnsanın kendi

kendisiyle çelişmesinin, hatta, düpedüz kendini inkârın en küçültücüsü sayardı pişmanlığı.

*
* *

Delikanlı, toparlanmak için bakmıştı; bahçede bahar höykürüyordu:

Taptaze, gencecik yeşiller çeşit çeşit. Erik çiçeklerinin anlatılamaz beyazlığı!

- Asıl önemlisi -elbette- bütün renklere büyülerini kazandıran nisan güneşi!

Arılar, sinekler, yeşil sinekler ve adlarını bilmediği türlü kanatlılar, bu güneşte yakamozlanıyorlardı. Bahçede, onların vızıltılarından oluşan ve yenik insanı melânkoli hipnozuna alan acayip müziği vardı. Bu müzik geniş pencerenin aralığından odaya doluyordu. Acaba, *İhtiyar* da bu müziği, bütün ömründe bir kerecik olsun duymuş muydu?

Delikanlı baktı ve Güliz'i karşılıklı hatırlamanın kazandırdığı üstünlükle mest olmuş İblis'i gördü:

Karşısında -minik veya dev meselelerde, fark etmez- bir dara veya zora düşmüşlük, bir acı çekiş bulmaya görsün! Hele bunu kendisi sağlamışsa, keyiften dört köşe olurdu namussuz.

İhtiyar gülüşü -gene- taklid etti. O zaman da ayni sözü, ayni öfkeyle *Delikanlı* söyledi:

- "Sırıtma öyle."

Elindeki tabancayı, tetiğine basmak hırsıyla yeni çekivermiş gibiydi. Kim olsa korkar, hiç değilse pirelenirdi görünüşünden: Burnundan soluyordu. Bakışları bıçak gibiydi. Ama *İhtiyar*, gülüşünü daha bir pekiştirerek dedi diyeceğini:

- "Ayrılmak elbette kolay değildir senin gibiler için. Hem.. yalnız ondan mı?"

İşine dönerken de, dünyanın en ağır aşağılamasını yaptığını bile bile ve yapmak için ekledi:

- "Ya Güliz?"

- "Sus.. lütfen."

Öfke yalvarışa dönüvermişti. *İhtiyar* buna da metelik vermedi:

- "Sana asıl zor gelen o ayrılıktı işte. Bunun zor gelişi de ondan."

*

* *

Delikanlı artık iyice dağılmıştı: Yenik, bütün gücünü tüketmiş ve horlanmış! Öyle buluyordu kendini.

Başını çevirdi ve duvardaki büyük aynada, *İhtiyar* dahil, kendisi dahil, bin bir görüntüden hiç birisini değil, Güliz'i gördü: Aynayı dolduruvermişti kız.. çocuksu gülüşü ile!

Asıl adı Sıdıka idi. Neden sonra öğrenmişti bunu. Oynaştıkları zamanlarda artık Sıdıka diyordu. Sıdıka deyince de daha bir tadlanır, neşelenirdi sevişmeleri.

Bunlar yüzyıl önce miydi, ne?

İhtiyar da yüzyıl ötede kalan konularına döndü:

- "Götür yerine koy o oyuncağı."

Ve gene sırıttı:

- "Bak, daha cicisini vereceğim sana."

Başıyla çantayı gösteriyordu.

Delikanlı'nın çene kemikleri oynadı. Ama *İhtiyar* ve *İhtiyar*'ın söyledikleri için değil; görmüyordu, işitmiyordu bile. Nasıl söveceğini düşünüyordu o. Buldu da:

- "Güliz.. ya Güliz? dedin. Güliz senin en dâhiyâne namussuzluğundu."

Kalktı, tabancayı gizli çekmeceye koydu. Bu arada *İhtiyar* da dalga geçiyordu:

- "Aferiiin. Nasıl da söz dinler benim çocuğum.. kuzu

gibi, maşallah. Ötekine gelince.. yâni, dâhiyâne namussuzluğa; sana göre öyle. Aslına bakarsan, dehama ağır bir hakarettir o söz. Sen de zaten hakaret olsun diye söyledin, değil mi? Çünkü başarı bile denemez ona. Sen o kadar romantik olmasaydın, seni ökseye düşürmek için çok daha incelikler gösterebilirdim. Hazırlamıştım bile."

- "Romantik! öyleyimdir ben. Beni hep o yanımdan avla da, ne sen yorul, ne ben bekleyeyim."

- "Hep! hepmiş."

Delikanlı'nın gereksiz bulduğu, anlayamadığı, yorumlayamadığı bir öfke idi bu. *İhtiyar*'da olmayacak şey.

Gözgöze idiler ve belli ki, o da neden öfkelendiği bilinsin istiyordu. Sonunda dayanamadı:

- "Budala."

O kadarla da kalmadı:

- "Ne kadar budalasın sen.. bir bilsen."

Öfkeye, şimdi sevgi değil elbette; içten bir acıma karışmıştı.

Delikanlı toparlanmak istiyordu; anlamalıydı bu öfkenin sebebini. Yoksa müthiş puan verecekti.. aralarındaki sonu gelmez boksun bu devresi için.

Her devre başlı başına bir maçtı: Birbirlerine, daha çok da kendi kendilerine sinir, kavrayış, saldırıyı kavrama ve saniye geçirmeden karşı yumruğu sallama üstünlüğünü ispatlamak için!

Bu maçlarda *Delikanlı* zarif döğüşürdü, göze hoş gelen oyunlar yapardı.. seyirci için döğüşürdü. (Jest adamı). *İhtiyar*'a gelince, sonuç alırdı o. Her zaman sonuç alan o idi.. her zaman.. ve her şeyde.

Bir anlayabilse neden öfkelendiğini!

Gerindi, esnedi, kalktı. Ve anladı.

Ama iş işden geçmişti. En iyisi, artık, anlayamamış kalmaktı. O da öyle yaptı:

- "Nedir o öyle?"

Oysa, *İhtiyar*'ın ne yaptığını biliyor ve görüyordu:

Hukuk Fakültesi'nden verilmiş bir kimlik kartı idi bu. *İhtiyar* onun bir yerlerine incecik bir fırça ile bir sıvı sürüyordu.. bir çinici ustasının dikkatiyle. Konuşurken de kopmadı bu dikkatinden:

- "Senin için hazırlıyorum. Sen bu olacaksın artık."

Delikanlı boynunu uzatarak okudu: Kaya Yılmaz.

Ve bu adı mırıldanarak tekrarladıktan sonra sordu:

- "Hakiki bir şebeke bu. Demek var böyle biri.. Ha?"

- "Var.. dı. Yok artık."

İhtiyar, dikkatin büzdüğü, çizgi çizgi yaptığı dudaklarla, gülermiş gibi fısıldamıştı.

Bu gülüş Mefisto'nun.. yok canım.. karanlık çağlardan kalma bir büyücü cadaloz karının idi.. hep kötü haberler veren, olacak kötülükleri bilen, ancak bunlarla keyiflenen cadalozun.

*

* *

Hatırladı *Delikanlı*: Suadiye'deki banka soygunundan sonra çıkan çatışmada vurulmuştu. Yanındakiler onu kaçırmayı başarmış, ama kurtaramamışlardı. Saklandıkları evde ölmüştü. Hukuk Fakültesi'ndendi. Adı da Kaya idi. Öyle demişlerdi. Demek soyadı Yılmaz imiş.

Delikanlı, şimdi, gerçekten ilgileniyordu:

- "Çevir bakayım" dedi.

İhtiyar, dediğini yapınca da okudu:

- "Lice, 1944. Tam benim yaşımda imiş."

Ve.. maçın devre arasında olduklarını belli etmeye çalışan bir yakınlıkla sordu:

- "Lice'yi gördün mü sen?"

- "I'ıh."

Delikanlı gidip yerine oturdu. Eskisi gibi; aynadan *İhtiyar*'ı da, bahçeyi de görecek şekilde.

- "Ben de görmedim. Nasıl bir yerdir acaba? Ortasından."

- "At o sigarayı."

Aynada gözgöze geldiler ve bir süre bakıştılar; boksun yeni bir raundu başlayacak gibiydi:

Delikanlı.. İhtiyar'ın neden öfkelendiğini anladığı için, yâni ölüm yolculuğuna çıkmak üzere olduğunu kavradığı için.. elbette.. duygusallaşmıştı. Bir sigara yakmak üzere olduğunu da, ancak, *İhtiyar*; "at o sigarayı" dedikten sonra fark etti.

İhtiyar'ın ona yasakladığı üç, beş şeyden birisi de bu idi ve bu yasağın sağlık mağlık düşüncesiyle ilgisi, ilişkisi yoktu. Onun söyleyişi ile, sadece, *"zaaf noktalarının dağlanması için"*di. Yanında ve evinde, her zaman en pahalı -ve elbette kaçak- sigaralar bulunacak, en değerli çakmakları olacak, ama *Delikanlı* bunları kendisi için hiç bir zaman kullanamayacaktı!

İhtiyar, bu yasağı, onun deli danalar gibi dört dönerek bulduğu borç para ile alınmış Birinci paketinden ilk sigarayı yakarken koymuştu:

"Kaç kuruş o sigara? Elli mi? Yâni kuruş.. ben sana, şimdi, elli bin liralık bir çek yazıyorum. At o sigarayı. Al bu çakmağı. Bak som altındır. Senin olacak. Al bu sigarayı da; İngiltere'de özel olarak yapılır. Bundan sana, hemen yarın kartonlarla göndereceğim. Ama yer yerinden oynasa bir tekini bile içmeyeceksin. Bu çakmağı kendi sigaranı yakmak için hiç çakmayacaksın. Söz mü? Söz verir ve sözünü tutarsan bu elli bin lira kaç para eder.. Ben sana bir imparatorluk vereceğim: At o sigarayı."

Ve *Delikanlı*, imparatorluk sözünün palavra olmadığını artık yavaş yavaş anlıyordu.. görüyordu.

*

* *

- "At o sigarayı." *İhtiyar*, bu sözün ilkini çakmağın çakışıyla birlikte söylemişti. Ve çakmak hâlâ yanıyordu.. sigaranın bir parmak ötesinde. *Delikanlı* bir aleve, bir de yakamadığı sigaraya baktı ve sonunda Dupon'u kapattı, sigarayı paketine yerleştirdi, ikisini de cebine koydu.. kuzu kuzu.. her şeyin artık bittiğini bile bile.. ve başkaldırmanın mârifet olmaktan çıktığı bu anda.

Yeniden aynaya baktığı zaman orada *İhtiyar*'ın gözleri artık yoktu: Sayısız raundlardan birisini daha kazanmıştı o.

Delikanlı gülümsedi.. buruk buruk. Ve Lice'sine, yeni doğum yerine döndü; bıraktığı sözcükten:

- "Ortasından bir ırmak mı geçer? Yoksa, ırmak mırmak hak getire de, bir çıplak tepenin eteğinde, kıraç yerde midir? Dur ama; Diyarbekir taraflarında değil midir bu Lice? O zaman ağaçsız, susuz bir kasabadır. Kuyuları vardır."

Gene romantikleşiyordu. Aldırmadı ama. İnadına, ona uygun bir gülümseyişle ve *İhtiyar*'ın bu gülümseyişe, özellikle de ses tonuna ters ters bakışından ayrı bir tad duyarak sürdürdü konuşmasını:

- "Ressam olsaydım elli bin kuyu resmi yapardım.. elli bin! Kaç şiir denemişimdir kuyu başları için, kaç. Belki de elli bin."

- "Vaz geç istersen."

Nasıl da bilirdi aşağılamasını *İhtiyar*!

- "O da nedenmiş?"

Gene göz göze gelmişlerdi aynada. *İhtiyar* tısladı:

- "İçlenmek.. duygulanmak: Romantizm! Bunlar bu işde pişmanlığın."

Delikanlı patlayıverdi:

- "Pişmanlık tiksindirir beni. Çileden çıkartır.. sözü bile."

İhtiyar onu bir acayip yaratığı inceler gibi dinlemişti. Şimdi de hoşgörüyü taklid ediyordu. Bunu belli etmeye çalışarak:

- ".. değilse bile, başarısızlığı peşin peşin sırtlanmanın belirtisidir. İçlenmek ve duygulanmak ve romantizm! Püff!"

- "Baksana işine sen! Bende neyin ne belirtisi olduğunu anlayacak adamın alnını karışlarım ben. O inek sürülerinle bir tutmaktan hâlâ vaz geçemedin."

İhtiyar, birden bire dikeliverdi:

- "Ben.. hiç bir zaman.. ta baştan beri, seni ötekilerle bir tutmadım. Aptal. Senin yerini açıkça söyledim ben. Sana. Aptal. Ama sen benim tek aldanışım, tek yanlış notum oldun. Bir sen yanılttın beni. Bunu anlayabilmem için de koskoca bir yılın geçmesi gerekti. Ama gene de suçlamıyorum kendimi; çünkü kalp paranın senin kadar iyi basılmışını düşünemezdim. Aslında sen, bütün o inek dediklerinden de sersemmişsin. Ne işin var senin tabancayla, dinamitle, bombayla, ha? Sersem! Ha Sinan'ın Süleymaniye'den sonra duvarcılığa kalkışması, ha senin eylemci tifturuniliğine özenmen! Sana.. açıkça söyledim ve gösterdim.. bir imparatorluk hazırlıyordum. Sen işte böyle bir sersemlik yaptın.. ses duvarını aşar gibi."

Delikanlı ezildi. Uzlaşmayı denedi:

- "Eh.. bu da bir iltifat. Teşekkür ederim.. sağol."

Ama vız geldi *İhtiyar*'a:

- "O ineklerin ölümle oynayışlarını kıskandın, değil mi? Ölümden korkmadığını ve Sırat Köprüsü'nü koşarak geçebileceğini.. ve erkekliğini ispatlayacaksın. Bunu senden isteyen mi oldu, aptal. Kime ispatlamak? Güliz'e mi?"

Yay gibi geriliverdi *Delikanlı*:

- "Hadi ordan, moruk. Aklın ermez senin böyle şeylere: Benim için.. artık.. bir ikinci yoktur. Benim için artık sen ne isen o da odur. Çoktan."

Doğruydu bu. Doğru olduğunu *İhtiyar* da anladı:

Delikanlı kendisini önemsenmekte buluyordu. Bunun için de, yâni, yaşamaya eş değerde tuttuğu onurunu ko-

rumak ve kurtarmak için de önemli birisi olduğunu, her şeyden önce kendisine ispatlaması, kendisini buna inandırması gerekti.

Saçma. Öyle. Ama bu idi o.

Saatına baktı. Ve düşündü: Güliz de -belki- saatına bakıyordu. Kırk beş dakika sonra.. son olarak.. buluşacaklardı.. ilk buluştukları yerde.

Yedi aydır görmüyorlardı birbirlerini. Bitmişti aşk. Bittiğine inanıyordu *Delikanlı*. Buluşmayı, *İhtiyar*'la her şeyi planladıktan, dakikaları bile ayarladıktan sonra, kendisi istemişti.. içindekileri kusmak için.. kıza.

Bir şey daha vardı ve belki bu daha önemli idi:

Aşkları için, "*İhtiyar*'a attığımız kazık" diye şakalaşırlardı. Gerçekten de, *İhtiyar*'a atılan tek kazıktı bu; *İhtiyar*'ın bilmek isteyip de öğrenemediği tek şey onların aşkları olmuştu. *İhtiyar*'a göre, *Delikanlı* Güliz'e sırılsıklam âşıktı. Güliz'e gelince, Güliz kendisine verdiği görevi -her görevinde olduğu gibi- *İhtiyar*'ın istediğinden de güzel yapmış ve sahneden çekilmişti. İlişkileri artık ancak *İhtiyar*'ın bildiği ve düzenlediği durumlar çerçevesinde idi.

Oysa, tam bir buçuk yıl sevişmişlerdi onlar. Bu başarıları da *İhtiyar*'a çok yakın oluşlarından ve bütün denetleme yollarını bilişlerindendi.

Ve, *İhtiyar*'ı atlatmak -hiç abartmasız- onlara ikinci bir aşk kadar sarıcı geliyordu. Hiç bir *ihanet* böylesine kışkırtıcı, sarıcı.. ve tehlikeli olmamıştır.. sanırlardı. Haklı da idiler.. özellikle tehlike konusunda.

Ama bitmişti işte. Bitmiş ve *Delikanlı* boşluğa düşmüştü.. onuru zedelenmiş ve aşağılanmış olarak.

Bir şeyler, gözle görülür, elle tutulur bir şeyler yapması, önemini ispatlaması gerekti.. yaşamaya katlanabilmek için.

Delikanlı, bu yüzden istedi Sırat Köprüsü'nün üstünde

sınav vermeyi. Ama daha önce, Güliz'le buluşacaktı.. önemine yakışacak biçimde hesaplaşmak için.

*
* *

Elindeki kimlik kartını uzattı *İhtiyar:*

- "Al."

Delikanlı denileni yaparken de ekledi:

- "Her şeyi düşünmeliyim. Bir aksilik olursa, bize yetecek zamanın sonunda ellerine boş bir kart geçecek. Bütün yazılar uçacak. Anladın mı şimdi?"

- "Anlaşılmayacak ne var bunda? Aksilik, yâni yakalanacak veya parçalanıp geberecek olursam.. ha?"

Aynaya bakıyordu:

İhtiyar, elinde olmadan dönmek istemiş, ama kendisini tutabilmişti. Ne var ki, *Delikanlı* yakaladı bunu: *İhtiyar*'ın bir duygu kırıntısı bile kaptırmayan yüzünden bir gölge kayar gibi olmuştu. Sonra, bir gülümseyiş. Ama o da belli belirsiz. Bir andı bu; hemen işine koyulmuştu. Bu sefer el çantasını gözden geçiriyordu.

Çok sürmedi ama. Bıraktı ve gelip *Delikanlı*'nın karşısında durdu:

- "Doğru; her şeyi düşünmeliyim derken, önce senin ölü olarak yakalanabileceğini hesaplıyordum."

- "Ama ölecek olan ben değilim ki.. Kaya Yılmaz bile değil: Boş bir kimlik kartı. Belki o bile kalmayacak: yanıp gidecek."

İhtiyar'ın çene kemikleri oynadı, sağ yanağı, gene, seyirdi:

- "Beni asıl deli eden nedir bilir misin? Şimdi Servet-i Fünun züppeleri kadar içli, duygulu, karasevdalı; şimdi taş gibi katı, sevgisiz ve acımasız.. ve korkusuz."

Takma dişlerini diliyle şıkırdattı:

- "Ölümden korkmamak bir şey değil. Sen benden bile korkmadın. Halbuki ne korkunç bir kudretim olduğunu ve bunu nasıl gaddarca kullandığımı, ön plandaki adamlarımdan bile iyi biliyorsun sen. Böyle olduğu halde korkmayan, beni seksenlik moruğun birisi gibi gören bir sen oldun."

- "Sinirlenme, sinirlenme."

Delikanlı'nın sesi alaycı bile değildi; gerçekten de seksenlik bir zavallıyı sinirlendirmek istemezmiş gibiydi. Bu da okun yay'dan çıkmasına, öfkenin, saçmayı kusacak kadar artmasına yetti:

- "Kaya Yılmaz.. Kaya Yılmaz! Ölen Kaya Yılmaz olacak. Yaptığım şey sana söylediğimin tam tersi: Şebekenin bunu sağlayacak yerlerini yanmazlaştırdım. Uçacak yerler, ölmeden veya paramparça olmadan ele geçersen; *yok be, Kaya Yılmaz değil bu*, dedirtecek resim ve doğum yeri, ana, baba isimleri.. anladın mı?"

- "Sinirlenme diyorum sana. Anladım elbette. Sinirlenme sen; bu yaşta iyi değildir öfke, sinir, minir."

- "İyi değildir.. ben de bunu biliyorum; ama sen de kozunu çok namussuzca kullanıyorsun."

- "Ne kozum olabilir ki benim?"

Ama, *Delikanlı*, cevap beklemeden, makineli tüfek gibi devam etti:

- "Sen benim yaşamayı deli gibi sevdiğimi bilmez misin? Şimdi ölümü göze alıyorsam mizâcım mı değişti yâni? Yâni iflâs mı ettim? Yâni hiç bir şeyin kalmadığına mı inanıyorum? Öyle mi sandın?"

Ve bütün gücüyle yüklendi:

- "*Kim görmüş benim sinirlendiğimi* diyebiliyorsun. Bırak eskileri; şu son yirmi dakikacığın içinde ikinci sinirlenişin değil mi şu hâlin? Bilmez miyim seni ben? Tirit gibi titriyordu şuran. Hemen yolunu bulur, rahatlarsın ama sen. Dokuz Tanrı bir araya gelip dokuz nesil deneseler kalleşin senin gibisini gönderemezler dünyaya. Kuvvetin o senin.. kalleşlik."

İhtiyar, onu şaşırtan bir gücenmişlikle:

- "Yoo, o kadar değil" deyiverdi.

Hakkı yenilmişlerin dertli kırgınlığını o kadar ustaca taklid etmişti ki, *Delikanlı* gülmeden yapamadı:

- "Doğru.. var elbette daha bir yığın üstünlüğün. Olmasa, koskoca memlekette olup bitenler, dönüp dolaşıp sende düğümlenmezdi."

İhtiyar, bu sefer, övülmüş bir genç kız utangaçlığını ve alçakgönüllülüğünü taklid ediyordu:

- "Bırak.. tevazuumu baştan çıkarma."

Başarmış, *Delikanlı*'yı havasına almıştı.

- "Ne moruksun sen! Övülmek istemezsin; çünkü, kimse seni istediğin gibi övemez, değil mi? En büyük övgüleri bile küçümseme sayar gibi, buna yeltenenleri nasıl paylayadığını kaç kere gördüm ben."

- "O aptalları da bırak." *İhtiyar*'ın sesi yumuşacıktı artık. Yumuşacık ve içten, sürdürdü konuşmasını: "Ortada bir hakikat var: Bütün ömrümde beni sinirlendiren beni sinirlendirebilen tek adam, gerçekten de, sen oldun. Gene sinirlendirmeyeceğini bilsem, sebebini de söylerdim bunun. Kestirebiliyor musun bu sebebi?"

- "Galiba."

- "Söyle bakalım."

- "Bilirsem ne vereceksin?"

- "Dalga geçme de söyle?"

- "Ne dalgası?"

- "Ne dalgası olur mu? Ölüme giden adama, bir porsiyon kaymaklı ekmek kadayıfı diyemem ya?"

- "Yani milyonda bir de mi yok kurtulma şansım?"

- "Yok a efendim.. o kadar olur mu?"

- "Öyle ise.. bir vakitler o size gülen milyonda birlik şansı hesaba katalım. Bilirsem ne vereceksin?"

- "Ne istersen."

- "Dile benden ne dilersen! Hind Padişâhı gibi! Eh.. Sıdıka'yı verir misin?"

İhtiyar dalgın dalgın mırıldandı:

- "Güliz'i."

Ve uzaklaşıverdi; duvar boyunca uzanan masaya geçti:

- "İşimize bakalım."

Delikanlı da, onu aynadan kollayarak konuştu:

- "İstersen metelik verme, istersen sinirlen.. kaymaklı kadayıfınız gibi bu da umurumda değil. Söyleyeceğim o sebebi; sana."

İhtiyar kulak kesilmişti. O da bunun tadını çıkarttı ve ancak, üç, dört saniye sonra söyledi:

- "Ömrün boyunca.. kirezlerin, Sultan Selim incirlerinin.. ve pisi balıkları ile benzerlerinin dışında tabiî.. ömrün boyunca sevmek zorunda kaldığın biricik canlı ben oldum da ondan sinirlendirebiliyorum seni."

Bahçenin müziği ve *İhtiyar*'ın hırıltılı solukları işitiliyordu. *Delikanlı* burnundan güldü:

- "Doğru mu?"

İhtiyar -aynada- takma dişlerini oynatıp duruyordu. İçini dinler, derinliklerden bir ses bekler gibiydi. Sonra o da güldü:

- "Doğru."

İtirafın çok zor geldiği belliydi. Dertli dertli konuştu:

- "Yazık.. çok yazık. Senin böyle mendebur ayak işlerinde harcanıp gitmen gerçekten üzücü.. benim için. Seni ben, ilk aylardan beri benim devamım olarak düşündüm."

Ve bambaşka bir tonla tekrarladı:

- "Devam."

Heyecanlanmıştı. Aynada bakışmakla yetinemedi, döndü:

- "Hani milyonlarca yıldır, milyon kere milyon mendebur, soyum kurumasın, adım yaşasın diye evlenir; oğlum olsun diye çiftleşir ya? İşte o hırsın hası, hakikisi idi benim bu isteğim.. idi! Kalmadı artık umudum.. çoktan. Bundan kurtulsan, bir başkasında geberip gideceksin. Bırakamaz-

sın. Biliyorum bunu. Herkesin bırakamayacağı bir şey vardır.. gerçekten ve asla bırakamayacağı bir şey. İnsanları, ben bırakamayacakları şeylere göre değerlendirir ve kullanırım. Senin notun..”

Delikanlı onun bir anlık duraklamasından yararlandı:

- “Bütün notlar vız gelir bana. Caka satmaya hiç kalkışmadım. Ama aldığım bütün kötü notlarla övünmüşümdür.. kendi kendime. Okul notlarımda da, çarşı, pazar, mahalle, kahvehane, meyhane notlarımda da.”

- “Mâlum, mâlum.”

Delikanlı irkildi.. birden bire. Çünkü bu dalgın ve donuk sesin ne anlama geldiğini iyi bilirdi:

Bir keresinde *İhtiyar*'ın kendisi söylemişti; *bu sesi önleyemiyorum* diye. Kıyamet kopsa değiştirilemeyecek hükmün sesiydi bu. Ölümü seçeni bile tedirginleştiren ses.

Delikanlı -diken üstünde gibi- bekliyordu. Bu sesin ardından -çünkü- açıklama gelirdi:

İhtiyar gitti, aralık pencereyi büsbütün açtı. Koku, ses, renk cümbüşü.. bahçe.. en tatlı ısı.. bendi açılmış bir büvet gürlüğü ile geniş odaya baskın verdi.

İhtiyar masanın ucuna ilişti. Bahçeye dalıp gitti. Daha doğrusu, öyle sanılırdı. Ama konuşuyordu ve sesi bahçeyi gören birisinin sesi değildi.. söyledikleri de öyle. Sanki, gecenin karanlığına uyanıvermiş de, gördüğü rüyayı anlatıyordu:

- “Umudum kalmadı artık.. çoktan. Kafa yapısı kaç para eder; kafalarımızı bırak bir yana, mizaçlarımız birbirine karşı bizim. Çoktan anladım bunu. Kıyamadım ama. Belki de ilk yanlışımın sebep olduğu gurur kırılışındandı savsaklanmalarım. Ben yanılmadım hiç.. yanılmam ben. Hazmedemedim.. sürüncemede bıraktım. Oysa çoktan ayrılmalıydık biz. Şarttı bu. Senin için de. Ama çelişkinin çekiciliği tuttu bizi. Birbirimizden bir an önce kurtulmalıydık biz.. gururlarımızı koruyabilmek için. Hep düşündüm bunu.

Ayrılarak.. veya.. temizleyerek kurtulmalıydık birbirimizden. Biliyorum bunu ben: Sen de çok düşündün durdun.. son aylarda; ayrılarak, kaçıp giderek.. veya beni temizleyerek. Ben vermiştim kararımı; temizletecektim seni. Sen de tam bu sırada verdin kararını. Ve beni temizlemeyi göze alacak yürekliliği bulamadığın için, intiharı seçtin. Mizacını benim mizacımdan kurtarmanın yolunu, kaçmakta bile değil, kopmakta aradın. Acıdım. Sana değil.. kendime! Senin gibi bir tifturuniyi bir matah sandığım için."

*
* *

Sustu. Derin derin göğüs geçirdi. Çökmüş gitmiş gibiydi. Ona göre de kalktı, yürüdü, *Delikanlı*'nın karşısına geldi, elini omuzuna koydu:

- "Vaz geç istersen."
- "Anlamadım?"

İhtiyar, onun pek güzel anladığı sözü, sesini de, bakışını da zerre kadar değiştirmeksizin tekrarladı:

- "Vaz geç istersen."

Ve ekledi:

- "İzin veririm.. bırakırım."
- "Zırvalama."

Bir rastlantı.. ama ikisine de çok şey düşündürten bir rastlantı: İkisi birden el çantasına baktılar.

İhtiyar:

- "Evet." dedi; "dönülmez noktaya geliyorsun."

İhtiyar asıl yapısını, *Delikanlı*'ya, şaşırtıcı şekilde, masal cadılarını hatırlatan, insana benzemez yapısını bulmuştu: Bir başkasının gözlük takışı gibi.. insana üşüme duygusu veren gülümseyişini dudaklarına yerleştirmiş.. tutkallamıştı. *Delikanlı* da kavgacılığını buluverdi:

- "Ben her noktadan dönerim."

- "Yok canım? Sahi mi? Peki bedeli?"

- "Bedel düşünmem ben. Düşünseydim ben ben olmazdım."

- "Doğru."

Hak vermiyor, dalga geçiyordu.. küçümsüyordu. Öfkelendi; hem de *İhtiyar*'ın bunu beklediğini ve istediğini bile bile:

- "Şuna bak, şuna.. hak veriyor.. isteyen varmış gibi."

İhtiyar, bu sefer hoş görmedi; gene dalar gibi oldu ve pencerenin önündeki sesini gene buldu; gene düşünür gibi konuştu:

- "Evet.. ta başından anlamıştım.. ve adamlarımın karşı çıkmalarına rağmen seni seçmiştim. Anlamıyordu budalalar. Oysa seni ben, onlardan, onların anlattıklarından tanımıştım. Bir de kafamda, fakültede, yıllarca önce, ilk derste geçen sahne vardı. Sen kafamda hep o ilk sahneye göre kaldın. Beni yanıltan da bu oldu. Seni devamım gibi görmeme hep o ilk sahnedir sebep. Ama:"

Sustu. Gene birden değişti. Şimdi *Delikanlı*'ya sövermiş gibi, tükürüverecekmiş gibi bakıyordu. Sesi de artık buna göre idi:

- "... ama çürük bir yanın varmış... güdük bir yanın."

Ve öfke, her zaman olduğu gibi sesini şaşırtacak kadar inceltti:

- "Ayak takımının yapacağı işlerden sana ne be! Budala."

Delikanlı gülmekten başka bir şey yapamadı:

- "Aklın almaz senin, *ihtiyar*."

- "Yok canım?"

Dik dik bakıyordu. Yeteri kadar.. yâni *Delikanlı* toparlanıncaya kadar bekledikten sonra:

- "Yok ama anlatılacak bir şey, değil mi?" dedi ve tısladı.

Aralarında hiç de seyrek olmayan bir durum tekrarlanıyordu: Karşılıklı bir küçültme -küçümseme değil, küçültme- yarışı bir kere daha başlıyordu: *Delikanlı*, oturduğu

koltukta bacaklarını iyice yaydıktan sonra ve çok kesin, çok da yalın bir gerçeği, aklı ermeyene anlatmaya çabalarmış gibi, ciddî ciddî konuştu:

- "Bulmuşsun bir yığın budala.. bir yığın da, kuyruğu kapana sıkışmış veya yakasını sana kaptırmış namussuz tilki; şantajla, baskıyla, kemik parçalarıyla ve palavralarla kullanıyor.. kullanmakla da kalmıyor, üstelik, dehanı ilan ettiriyorsun. Sen de inanmışsın dehana artık. Gördüm işte.. kendim denedim: Bir direnişle karşılaşınca.. bir; *ben çavdar ekmeğine razı olduktan sonra Keyhüsrev'in bilmem nesi Dârâ'nın bilmem nesinde* diyenle karşılaşınca hanım nineler gibi mızmızlaşmaktan başka bir şey gelmiyor elinden. Temizletmekmiş! Elinde koskoca bir kaatiller ordusu olduğunu bilmiyor muyum ben? Ama bir başka şey daha biliyorum ben: Sen beni ancak sana boyun eğdiğim zaman temizletirsin. Gururun katlanamaz çünkü. Senin de gurudan başka hiç bir şeyin yok. *Vaz geç istersen* deyişin de bundan.. bana pes ettirecek zamanı kazanırım umuduyla.. yalan mı?"

İhtiyar'ın sağ yanağı gene başlamıştı seyirmeye. Keyifle seyretti bunu *Delikanlı*.. keyfini belli etmeye çalışarak. Üstelik;

- "Paluze titremeye başladı bak" da dedi.

Biliyordu: *İhtiyar*, şimdi yutkunmaya çalışmaktadır. Bunu bir başarır, bu arada bir de aradığı kelimeyi bulursa sesi incecik çıkacaktır.

Üstüne üstüne vardı: Büsbütün öfkelendirmek, kafasını büsbütün karıştırmak istiyordu:

- "Hadi, hadi.. öt de sesini duyalım.. yalan mı?"

İhtiyar'ın yüzü patlıcan rengini almıştı. Neden sonra yutkunabildi:

- "Doğru."

Beklediği karşı saldırı gelmeyince, *Delikanlı* büsbütün yayıldı:

- "Sekiz, dokuz, on.. nakavt."

Ama yanılmıştı. *İhtiyar* tısladı:

- "Doğru.. budalayım ben; ölüye kızılır mı?"

İhtiyar, aklına buz üstünde cambazlıklar yaptıran öfkesini bulmuştu. *Delikanlı* onun söylediklerini tam anlayamadı:

- "Ne mırıldanıp duruyorsun orada?"

İhtiyar döndü. Gözlerinin içine baktı. Bir duygu kırıntısı bile yoktu bu bakışta. Yüzünde de. Bu donukluğa uygun bir sesle cevapladı.. tane tane:

- "Ölmüş eşek kurttan korkar mı? Haklısın elbette. Hakkındır bu meydan okumalar. Ölümü seçmişsin bir kere. Kaybedecek bir şeyi kalmayanın hakkıdır bu. Kullan. Ama korkuyorsun sen. Ölümden.. ölmekten. Gebereceğim diye kuduruyorsun; korkunun öcünü alacak yer arıyorsun. Ölümle ödeşmek hırsı. Zavallı."

Tiksintiyi nasıl da taklid edebiliyordu!

Tükürük hokkası arar gibi sağına soluna bakındıktan sonra ekledi:

- "Sana ayak takımından söz ettim. Ama sen.. işte ikimiz de görüyoruz, o ayak takımına özenirmişsin de, onlardaki yürekten yoksunmuşsun. Ben yığınla genç gönderdim bombalamaya, dinamitlemeye. Ama hiç birisinin korktuğunu.. korkusunun öcünü almaya kalkışacak kadar ödlekleştiğini görmedim. Aralarında senin gibi çirkefleşeni çıkmadı.. hiç."

Ve, *İhtiyar*, pek enfes bir yemekten yeni kalkmış gibi, diliyle dişlerini, dudaklarını yaladı.. uzun uzun. Bakmıyordu *Delikanlı*'ya artık. Bir leşi görmemek için başını çevirmişti sanki. Neden sonra, elinin tersiyle köse çenesini sıvazladı ve bağışta bulunur gibi sordu:

- "Anladın mı? Merak etmiştin."

Delikanlı, sırtında koca bir denk taşırcasına, yavaş yavaş doğruldu:

- "Hadi ver çantayı.. çok konuştuk."

Ekledi de:

- "Çok lâf eşek yükü."

İhtiyar, dudaklarını emdi. Sonra, *Delikanlı*'ya gücünü kazandıran bir telâşla yelek cebinden saatını çıkardı ve düpedüz yalvardı:

- "Daha iki buçuk saatın var..."

- "Ver dedim sana."

- "Hep iyi kullandın.. sana verdiğim kozu. Bunun için de beğendim seni."

- "Ver."

- "Otur diyorum sana.. daha yığınla vakit var."

- "Kalsam neye yarayacak bu vakit?"

Ve cevabı önledi:

- "Yoksa, hâlâ vaz geçirebileceğini mi umuyorsun?"

İhtiyar, çekinmeden salladı beyaz bayrağı:

- "Neden olmasın?"

- "Zırvalama. Hem temizlemekten, kopmaktan söz ediyor, hem de yakamı bırakmıyorsun. Yoksa.."

Burnundan gülerek sustu.

- "Yoksa?"

- "Peki söyliyeyim: Yoksa, temizlenmem, yâni gebermem senin istediğin, senin düzenlediğin gibi olmayacak diye mi kuduruyorsun?"

İhtiyar neşelendi.. veya neşeli görünmeyi güzelce başardı:

- "Olur mu hiç?"

- "Neden olmuyormuş?"

- "İşletsene kafanı.. bu mantığını geçerli ve tam saymak için, senin beni temizlemen ihtimâlini de hesaba katmak gerekir. Böyle bir budalalığı bekler misin benden?"

Delikanlı da güldü.. içtendi gülüşü;

- "Hadi verin onu" dedi ve elini uzattı.

Görüyordu *İhtiyar*'ın kendisini ne kadar sevdiğini. Daha da belirginleşen neşesiyle kalleşti, acımasızdı:

- "Yığınla vakit benim için değil. Yapacak işim var benim; gidip Taşlık'ta çay içeceğim. Oraya, ilk defa Güliz'le buluşmak için gitmiştim. Senin oyunun olduğunu bilmeden.. olabileceğini düşünmeden. Ne ise.. söyledin işte; romantik ve santimantal mendeburun biriyim ben: Belki de son çayım olacak.. onu geçmiş güzel ve tatlı günlerimi hatırlayarak içeceğim.. hep Sıdıka'yı düşünerek."

Öc almak bu idi işte. Ve *Delikanlı* öc almanın tadını çıkarıyordu. Dimdikti. Vahşi bir gülümseyiş yanıp sönüyordu dudaklarında, gözlerinde, *İhtiyar*'ın da bunu anlamasına çalışarak. O da anladı elbette. Öfkelenmedi ama;

- "Sen bilirsin" diyebildi.

Uzattı çantayı.. en değerli şeyini -istemeden- verir gibi. Bakmıyordu *Delikanlı*'ya.

- "Hadi eyvallah.. hoşça kal, sürünle."

Kapıya yönelmişti. *İhtiyar*;

- "Dur" dedi.

Delikanlı durdu; ama dönmedi:

- "Evet?"

- "Beni iyi dinledinse kurtulabilirsin. Yüzde altmış.. hatta daha çok şansın var. Dediklerime harfi harfine uyacaksın. Bir aykırı davranışın ölümün olur: Polisten, askerden kurtulsan bile adamlarım öldürecektir seni. Son olarak söylüyorum. İstersen vaz geçebilirsin. İzin veririm, bırakırım."

Delikanlı -hiç dönmeden- güldü.. acır gibi: Hor görüyordu onu. Yenmişti. Güliz'e gidecekti.. Sıdıka'ya! Onu da tepeleyecekti. Ve, *İhtiyar*, bir buçuk yıl süren aşklarını bilemediği, öğrenemediği gibi, biraz sonra Sıdıka'yla buluşacağını.. nerede buluşacağını da bilemeyecekti!

Zafer için değil, zaferden sonra ölüm; tepeledikten sonra!

Mutluluk bu idi *Delikanlı* için.. aylardan beri.

Kapıyı çekip çıkarken *İhtiyar*'ın; *"Budala, budala.. eşşşşşşek"* diye homurdandığını duydu. Ama zile bastığını göremedi.

İhtiyar'ın işleri

Yandaki kapıdan bir teğmen girdi. Üniformasını göstererek sırıtıyordu:

- "Yakıştı değil mi, hocam? Subay olmalıymışım ben."

Ama çabuk toparlandı; hem de korkuyla: *İhtiyar* ona tükürecek gibi bakmıştı. Sesi de buna göreydi:

- "Taşlık'ta oturacak. Zamanda ve yerlerde değişiklik yok. Söyle ötekilere. Sen, yanına birisini daha al ve peşini bırakma.. bir an bile. Yallah."

Teğmen, askerlere hiç yakışmayan bir biçimde çıkıp gitti.

*

* *

Ömrünün tek ve büyük duygu oyunu bitmişti. "*Bitti*" diye mırıldandı. Aşka benzerdi *Delikanlı*'ya karşı beslediği sevgi. Daha doğrusu, içindeki tek yumuşaklıktı; biricik ısıydı o. Sevgiyle, benimseyişle, beraberlik arayışlarıyla ilgili -insana has- ne kadar eğilim, ne kadar içgüdü varsa -başta, hoşlanış, hoşnud olma- hepsini de *Delikanlı*'da ve *Delikanlı* olduğu için duymuş.. duyabilmişti:

"*Deha* -mutlak sıfır gibi- *mutlak bencilliktir*" derdi.. öteden beri. *Delikanlı*'dan sonra.. ona karşı duyduğu sevgiyi saklayamaz, görmezlikten gelemez olduktan sonra da: "*Bencilliğimi arıttı, damıttı o benim: Onunla doruktayım ben*" diye düşünür olmuştu.

Biyolojik-fizyolojik değil, mizaç bakımından tam bir *hünsa* idi, *İhtiyar*. Kendisini öyle bulurdu. Eşi görülmemiş bir sadistti; ama kendisine vurmaktan, kendisini alaya almaktan da o kadar haz duyardı:

"*İhanete uğramış bir erkek.. ve, tatmini engellenmiş bir kadın! Biri ötekinden korkunç iki canavar! Ben ikisinin toplamı kadar*

korkuncum" diye düşündüğü çok olmuştur. Ve, *Delikanlı*, işte bu iki başlı canavarın tutkusu idi.

"*Bitti*" diye mırıldandı yeniden.

Çoktandır -gerçekten de- temizletmeyi ve onun kendisini temizleyebileceğini düşündüğü halde, *Delikanlı*'nın bu gidişi ile üzgündü, derinden hüzünlenmişti; *"yenilmek"* denilen ve onu çileden çıkartan, kudurtan, olmayacak girişimlere iten şeyi bile düşünemeyecek kadar üzülüyordu.. bu gidişle:

Kopkoyu bir hüzün!

Bütün ömründe.. o, şaşılacak kadar uzun.. yaşadığı yıllarla anlatılamayacak kadar uzun ömründe hiç olmamıştı. Hüzün -yenilmişlik duygusu gibi- ona ölüm kadar uzaktı.

Hüzün ve yenilmişlik!

Bunlar için, bir İsa öncesi filozofun ölüm hakkında söylediği sözü ilke edinmişti: *Ben varken hüzün ve yenilmişlik olmayacak; hüzün ve yenilmişlik gelince de ben olmayacağım. Bana ne onlardan."*

Ama, işte, hem kendisi vardı, hem de onlar. İlk defa!

Çünkü -evet- ömrünün tek ve büyük duygu oyunu bitmişti. Bir fidan.. fidanların en değerlisi, pat diye kuruyuvermişti. Çökkündü; mezarının eşiğinde gibiydi.. gören öyle sanırdı.

Aslında ise geçen zamanın ölçüsü dakika bile değildi; üç, en çoğundan da beş saniye!

Gözleri, birden, cam gibi parlayıverdi. Dudakları büzüldü, buruş buruş oldu: Cadı canlılığını bulmuştu. Meğer İblis, üç, beş saniyecik olsun boş durmaz, onun adına, onun için çalışırmış:

Dört ayrı yere telefon etti: *Delikanlı*'nın belki de ömür boyu akıl edemeyeceği ve edebileceği oyunları -kalleşlikleri- önleyecek, geçersizleştirecek emirleri verdi. Bütün planları gibi, bu da aksamamalı, hele hele kesinlikle geri tepmemeliydi: *Delikanlı* son ana kadar denetim altında tutulacaktı.

Birinci Bölüm

İhtiyar

Birinci Dünya Savaşı yaklaşırken, *İhtiyar* çiçeği burnunda bir Darülfünun -üniversite- mezunu idi. Evliliği de öyle: Nikâhı, diploma töreni ile aynı günde kıyılmıştı: Bütün Osmanlı ülkelerinde tanınan bir şeyhin tek oğluna yakışan bir evlilikti bu. Ve, o da babasının gücüne, varlığına ve ününe yakışan bir oğuldu:

Boylu, poslu, sırım gibi bir erkek güzeli.

Ata binmede üstüne yok. Kılıç kullanmada usta. Mavzerle de, tabancayla da boşa sıkmaz. Daha o zamandan Farsça, Arapça, Fransızca anadili gibi. Zekâsı, hâfızası korkunç.

Asıl önemlisi; rüştiye, idâdî, darülfünun; bütün öğrenciliği boyunca, imparatorluğun dört bucağından gelen bunca sınıf arkadaşı bir tek kalleşliğini ve öğrenciler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallara, geleneklere, göreneklere aykırı bir tek davranışını görmemiş: Şehzâdeler değer ve itibarında iken, en hoşnudsuzlarla bir olmuştur. Çevresindeki bütün yokluk, yoksulluk, dert ve ters tutumlara ortak çıkmıştır. Varlığını da, yeteneklerini de arkadaşları ile paylaşmıştır.

Sayıları az olsa da, onu sevmeyenler, çekemeyenler çıkmamış değildir; ama öylelerini de çevresinde kimse sevmemiş, tutmamıştır.

İhtiyar'ın nikâhı buna göre parlak oldu ve hemen ardından da, "*deli bu adam.. zırdeli*" dedirten işlerinden ilkine girişti.